

از آفتاب تا امنیت انرژی؛ روایت شکل‌گیری بزرگ‌ترین برنامه تجدیدپذیر ایران

برنامه ۳۰ هزار مگاواتی چگونه از یک هدف کلان به پروژه‌ای اجرایی تبدیل شد؟

محسن طرزطلب
معاون وزیر نیرو و رئیس سازمان
انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری
انرژی برق (ساتبا)

سال‌هاست که در گرم‌ترین روزهای تابستان و سردترین روزهای سال، یک پرسش تکراری پیش روی صنعت برق و گاز ایران قرار می‌گیرد: برق و گاز مورد نیاز کشور چگونه باید تأمین شود، وقتی مصرف هر سال افزایش می‌یابد، توسعه نیروگاه‌های حرارتی پرهزینه‌تر می‌شود و تأمین سوخت همین نیروگاه‌ها نیز با محدودیت‌های جدی روبه‌روست؟ پاسخ به این پرسش، دیگر نمی‌توانست تنها در ساخت واحدهای حرارتی جدید خلاصه شود. محدودیت گاز در فصل سرد، افزایش هزینه احداث نیروگاه، فشار بر منابع آب و ضرورت کاهش آلاینده‌ها، سیاست‌گذاران را در برابر یک انتخاب راهبردی قرار داد: ادامه مسیر گذشته یا حرکت سریع‌تر به سمت انرژی‌هایی که برای تولید برق، نه به سوخت نیاز دارند و نه منابع کشور را مصرف می‌کنند. در چنین شرایطی، توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر از یک برنامه بخشی فراتر رفت و به یکی از محورهای اصلی تأمین پایدار برق کشور تبدیل شد. محسن طرزطلب، معاون وزیر نیرو و رئیس سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی برق، معتقد است محدودیت تأمین سوخت نیروگاه‌های حرارتی، مهمترین ریشه ناترازی برق کشور است؛ مسئله‌ای که نشان می‌دهد رفع پایدار ناترازی، بدون تغییر در ترکیب تولید برق امکان‌پذیر نخواهد بود.

دستور رئیس‌جمهور، مسئولیت مدیریت اجرای بخش مهمی از برنامه به ساتبا سپرده شد تا خرید تجهیزات و تخصیص منابع با نظارت و انسجام بیشتری انجام گیرد و هم‌زمان، امکان ورود گسترده‌تر بخش خصوصی فراهم شود. در این مدل، ساتبا قرار نیست جای سرمایه‌گذاران را بگیرد؛ بلکه وظیفه دارد موانعی را که ورود بخش خصوصی را دشوار می‌کند، از مسیر بردارد. تأمین تجهیزات، دسترسی به منابع ارزی، تسهیل مجوزها و کاهش زمان شروع پروژه، بخشی از همین نقش تسهیل‌گر است.

تأمین مالی؛ عبور از سخت‌ترین گلوگاه
توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر، به‌ویژه در مقیاس چند هزار مگاوات، بدون دسترسی به منابع مالی پایدار امکان‌پذیر نیست. اجرای طرح هفت هزار مگاواتی به منابع ارزی قابل‌توجهی نیاز داشت؛ منابعی که تأمین آن در شرایط اقتصادی کشور، یکی از دشوارترین مراحل پروژه محسوب می‌شد. پس از طی مراحل قانونی، مصوبه شورای اقتصاد برای اجرای این طرح با اعتباری معادل ۲.۳ میلیارد دلار صادر شد. براساس این مدل، ۸۰ درصد منابع از محل صندوق توسعه ملی و ۲۰ درصد دیگر از سوی بخش خصوصی تأمین خواهد شد. این ترکیب مالی، تلاشی برای ایجاد تعادل میان حمایت حاکمیتی و مشارکت اقتصادی

سرمایه‌گذاران برگزار شد تا مدل تأمین منابع، نحوه خرید تجهیزات و تقسیم مسئولیت‌ها مشخص شود. یکی از تصمیم‌های مهم این بود که خرید بخشی از تجهیزات به‌صورت متمرکز انجام شود. تجربه پروژه‌های گذشته نشان داده بود خرید پراکنده تجهیزات، قدرت چانه‌زنی را کاهش می‌دهد و هزینه تمام‌شده پروژه‌ها را افزایش می‌دهد. به همین دلیل، کارگروهی به سرپرستی ساتبا برای خرید متمرکز تجهیزات مورد نیاز پنج هزار مگاوات نیروگاه تجدیدپذیر تشکیل شد. هدف از این مدل، صرفاً خرید تجهیزات ارزان‌تر نبود. استانداردسازی فنی، کنترل کیفیت، کوتاه‌کردن زمان تأمین و فراهم‌کردن امکان حضور سرمایه‌گذاران بیشتری که توان خرید مستقیم خارجی نداشتند، بخش دیگری از این تصمیم بود.

وقتی فاصله قیمت‌ها آشکار شد
بررسی بازار جهانی تجهیزات، یکی از نقاط تعیین‌کننده در مسیر اجرای برنامه بود. ارزیابی‌های انجام‌شده و مذاکرات صورت‌گرفته در جریان سفرهای تخصصی به چین نشان داد میان قیمت واقعی تجهیزات در بازارهای جهانی و برخی ارقام پیشنهادی برای اجرای پروژه‌ها در داخل فاصله قابل‌توجهی وجود دارد. این یافته، مدل اجرای طرح را تغییر داد. با

تصمیمی که مقیاس برنامه را تغییر داد
با آغاز فعالیت دولت چهاردهم، موضوع توسعه نیروگاه‌های خورشیدی با جدیت بیشتری در دستور کار قرار گرفت. ایران با برخورداری از تابش مناسب خورشید و حدود ۳۰۰ روز آفتابی در بسیاری از مناطق، ظرفیتی در اختیار دارد که می‌تواند بخشی از کمبود برق کشور را در زمانی نسبتاً کوتاه جبران کند.

بر همین اساس، هدف توسعه تجدیدپذیرها که در برنامه هفتم پیشرفت ۱۲ هزار مگاوات تعیین شده بود، در افق سیاست‌گذاری دولت به ۳۰ هزار مگاوات افزایش یافت؛ هدفی که تحقق آن نیازمند عبور از شیوه‌های متعارف اجرای پروژه و طراحی سازوکارهای تازه برای تأمین مالی، خرید تجهیزات و مشارکت بخش خصوصی بود.

عدد ۳۰ هزار مگاوات در اینجا صرفاً یک هدف کمی نیست. پشت این عدد، تلاشی برای تغییر ساختار تولید برق کشور قرار دارد؛ تغییری که می‌تواند وابستگی نیروگاه‌ها به سوخت فسیلی را کاهش دهد، تولید برق را در ساعات اوج مصرف افزایش دهد و بخشی از فشار وارد بر شبکه را مهار کند.

از هدف‌گذاری تا طراحی مدل اجرایی
نخستین گام، تبدیل هدف کلان به یک برنامه قابل اجرا بود. جلسات مشترکی میان ساتبا، سازمان برنامه و بودجه، وزارت نیرو، بانک‌ها و